

Näyttöön perustuva politiikka kaipaa näyttöä

Työväenpuolueen johtaja Tony Blairilta ja valtaa pitävien konservatiivien johtaja John Majorilta kysyttiin Ison-Britannian vaalitentissä vuonna 1997 kolmea tärkeintä asiaa, joita he pyrkisivät edistämään. Blair vastasi, että ne ovat koulutus, koulutus ja koulutus. Major hauskuutti yleisöä toteamalla, että heillä ne ovat ihan samat mutta eri järjestyksessä.

Konsensus tai ei, panostaminen koulutukseen on haasteellista koska se maksaa. Työväenpuolue voitti ne vaalit, mutta onko kukaan sittemmin kuullut, että Iso-Britannia olisi erityisesti kunnostautunut koulutuksessa?

Koulutukseen liittyvät myös monet suositukset, jotka kumpuavat lehtemme tämän numeron artikkeleista. Ne perustuvat Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittaman ”Taidot Työhön”-konsortion tutkimushankkeisiin. Koulutuspolitiikka tarjoaakin hyvän esimerkin tutkimustiedon roolista päätöksenteossa ja näyttöön perustuvan politiikan mahdollisuuksista.

Panostusten sijasta Suomessa on tällä vuosikymmenellä leikattu koulutuksesta – varhaiskasvatuksesta yliopistoihin – noin puolitoista miljardia euroa. Pääministeri Sipilä antoi aloittaessaan vuonna 2015 koulutuslupauksen, mutta niin vain leikkauksia on tehty erityisesti ammattikouluista ja yliopistoista.

Leikkaukset on tehty julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi, mutta se on ollut hyvin lyhytnäköistä, koska tulevaisuudessa tarvitaan koulutustason nostamista. Talouskasvu perustuu teknologiaan ja osaamiseen. Kuitenkin nuorten ikäluokkien koulutustaso on jo kääntynyt laskuun.

Tutkijat esittävät politiikkasuosituksiaan usein ikään kuin ”yleisen edun” nimissä. Väite, ettei puolueeton tutkimus ole mahdollista, herättää helposti vastaväitteitä, mutta tosiasiansa arvot vaikuttavat valintoihin tutkimuksessakin.

Koulutuksen ohella ilmastonmuutos on aihepiiri, missä tutkimus voisi palvella yleistä etua, mutta siinäkin tulee sekä voittajia että häviäjiä ja joudutaan tekemään valintoja. Ilmastotutkimustiedon potentiaalisista käyttäjistä jotkut ryhmät eivät osaa tai

halua ajatella muuta kuin omaa lyhyen tähtäimen etuaan.

Poliitikot saattavat kuunnella tutkijoita ja muita asiantuntijoita hyödyntääkseen saamaansa tietoa – tai voidakseen vain väittää kuunnelleensa.

Usein kuitenkin todelliset vaikuttajat ajavat ensisijaisesti omien eturyhmiensä ja rahoittajiensa asiaa. Tutkimustieto sysätään syrjään. Sote-uudistus on hyvä esimerkki.

Eriytynen haaste tutkijoille on paljastaa julkisuudessa esiintyviä valheita. Käyttämäni ilmaisu on suorasukainen, mutta todellakin konventionaalissa ja sosiaalisessa mediassa esiintyy paljon niin tahatonta kuin tahallistakin vääriä tietoja. Sitä pitäisi oikaista useammin. Harhaan johtaminen on yksi tärkeä keino ajaa oman eturyhmän asiaa.

Nykyajan populismi, josta Donald Trump on ääri-esimerkki mutta josta näkyy viitteitä muuallakin, on erityisen huolestuttava ilmiö siinä, että ilmiselvätkin valheet hyväksytään. Uskollisimpia kannattajia ne eivät hetkauta, koska ”ne voisivat olla tottakin”. Tieteellisestä näkökulmasta tämä on aivan absurdi. Tällaisen poliittisen liikkeen kannattajat ovat valmiita hyväksymään mitä vain.

Populismi on myös protestia tietynlaista vallankäyttöä vastaan. Ihmiset ovat pettyneet, koska vaa-leissa mikään ei muutu. Valtaeliitin pysyvyyden mekanismit vaihtelevat eri maissa. Suomessa limittäiset hallituskoalitiot – aina joku puolue jatkaa vaalien jälkeen – ja ylimpien virkamiesten pysyvyys pitävät yllä jatkuvuutta. Uudistusten rahoitus kilpistyy usein kestävyysvajeeseen, joka ei voi nojautua mihinkään näyttöön siitä yksinkertaisesta syystä, että se laske-taan tulevaisuutta koskevien oletusten varaan.

Ei ole mitenkään selvää, että näyttöön perustuva politiikka käy aina ”politiikkaan perustuva näytön” edellä. Mahdollisuudet siihen ovat kuitenkin sitä paremmat mitä enemmän tutkittua tietoa tulee julkisuuteen.

